

IZ STARE BELEŽNICE

I

- Da li ste videli francuskog kralja? – upitao je jednom kralj Fridrih D'Alamberra.
- Video sam, vaše veličanstvo – odgovorio je filozof.
- Šta vam je rekao?
- Nije pričao sa mnom.
- Pa s kim on priča? – upitao je kralj razočarano.

Neki ljudi vole knjige, ali ne vole autore – to nije ništa čudno: onaj ko voli med ne voli uvek i pčele.

Jedna iskrena žena je često govorila: volim svog starijeg sinovca zbog toga što je pametan, a mlađeg, iako je glup, zbog toga što je moj sinovac. Tako mi volimo svoje sposobnosti i nesposobnosti, duhovnu moć i slabost, dobre osobine i poroke. Jer porok, kakav god da je, ipak je naš sinovac.

Iskustvo nije kći vremena, kao što se netačno tvrdi, već događaja.

Filip je pisao Aristotelu: zahvaljujem bogovima ne toliko zbog rođenja sina, koliko zbog toga što se rodio u tvoje vreme.

Mnogi klasicisti ne raduju se toliko zbog svog dela koliko zbog toga što je ono napravljeno po Aristotelovim preporukama. Jedan lekar govorio je o svom preminulom pacijentu: nije ozdravio, ali je, u svakom slučaju, umro prema svim propisima i pravilima nauke.

Uz nova štamparska dostignuća u Francuskoj sedamdeset tomova Voltera stali su u jedan tom. Šta će biti s nama ako taj način štampanja stigne i kod nas? Zamislite umesto krupnog i visokog Voltera nekog našeg filologa ili naučnika poznatog, najpoznatijeg, uglednog, najuglednijeg, veoma uglednog, kako ih zvanično tituluju u novinama, časopisima i knjigama. Pazi kad stane na pet ili šest stranica.

Prijatelj kneza Daškova izrazio mu je čuđenje zbog toga što se udvara gospođi ***, koja nije lepa, a nije ni mlada. „Sve je to tačno“ – odgovorio je knez – „ali da znaš kako je ona zahvalna“.

Neko je rekao: „Moji stihovi poprskani krvlju.“ „O čemu se radi, je li mu išla krv iz nosa kada ih je pisao?“ – upitao je Dmitrijev.

Hvostov je rekao: „Suvorov mi je rođak, a ja stihove pletem.“ – „Čitava biografija u nekoliko reči“ – primetio je Bludov – „tu je u jednom stihu sve čime može da se ponosi i sve čega treba da se stidi.“

„Nema potpunih budala“ – govorio je general Kuruta – „pogledajte, na primer, V: kako pametno igra vist!“

Englezi roman pripovedaju, Francuzi izmišljaju; mnogi Rusi kao da roman prevode s nekog nepoznatog jezika na kojem se govori u nepoznatoj zemlji. Humbolt (naravno, u šali) priča da se u američkim šumama mogu naći veoma stari papagaji koji ponavljaju reči iz jezika plemena koje je odavno nestalo s lica zemlje. Kada se čitaju neki ruski romani ima se utisak da su napisani na osnovu reči tih papagaja.

Suprug Sandunove bio je takođe glumac koga je publika volela. U isto vreme njegov brat je bio poznati glavni sekretar. Braća su se slagala, ali ih to nije sprečavalo da zadirkuju jedan drugog. „Nešto te odavno nisam video?“ – kaže glumac svome bratu. „Pa, teško me je videti“ – odgovori ovaj – „ujutro sedim u Senatu, uveče kod kuće uz dokumente; eto, ti si – drugačiji slučaj: svako kada poželi može da te vidi za pola rublje.“ – „Naravno“ – reče glumac – „kod vašeg blagorodstva nikome neće pasti na pamet da dođe s pola rublje.“

Jedan čovek je govorio da ne želi da umre u nadi da će biti bolje, već da će bar biti drugačije. Mladi pesnik donosi iskusnom kritičaru dve svoje pesme s molbom da mu kaže koju od njih može da objavi. Pošto je saslušao prvu pesmu kritičar bez okolišanja kaže pesniku: „Objavite drugu!“

Neko se može roditi kao pesnik, govornik; ali kritičar se ne rađa. Poezija, rečitost su prirodni darovi, kritika je – nauka: ona se mora naučiti. I kod divljih naroda postoje pesme i govorništvo, ali kritičkih studija kod njih nema. Mi imamo kritičare i kritizere, ali nemamo kritiku. Retki pokušaji, retki izuzeci se ne računaju. Kod nas su se pojavili i razmnožili kritizeri jer je po ugledu na evropsku žurnalistiku bilo potrebno da i u našim časopisima postoji rubrika kritike. I zato izdavači vrbuju za taj posao uspaljena piskarala koji se ni na šta ne obaziru. Posledica je da oni skoro ništa ne znaju, da su nedovoljno čitali ne samo stranu književnost, već i domaću, izuzev savremene, i to ne sve, već prema okolnostima i partijskoj pripadnosti. Naši najbolji pisci još nisu proučeni, nisu vrednovani. O njima se govori, ali nema presudnog, konačnog suda.

Osim nauke i lektire na više jezika, za kritiku je potreban i ukus. To je i urođena, nasledna osobina, i stečena. Ukus je – osećanje za lepo, nekakav tajanstveni osećaj, svojevrsna

književna savest. Kod nekog je ona osetljivija i istančanija; kod nekog drugog je okorela i gruba. Uostalom, i ukus se izoštrava, usavršava pomoću učenja, poređenja i iskustva. Danas se uopšte ne cene Merzljakovljeve kritike; samozadovoljno neznalački ih omalovažavaju, podsmevaju im se. Ne mora i ne treba sujeverno slediti Merzljakovljeve kritičke poglede i zakone; ali ipak ne može da se ne prizna da je on obrazovan kritičar koji ne govori nasumce. Kod njega i u njegovim sudovima oseća se proučavanje uzora koje je upoznao iz prve ruke. Od njega ima šta da se nauči jer je i on sam učio. U Francuskoj je Larp, kao kritičar, zastareo, ali njegov *Književni pregled*, kao istorija, kao klasični priručnik, nije potpuno izgubio značaj i vrednost. Kod nas danas za njega znaju po izjavama književnih skorojevića, koji na svom pijačnom jeziku, kao što kaže Dmitrijev (ili, tačnije, na sluganjskom), govore sa prezirom o *larpovštini*. U Francuskoj je, u određenom pogledu, kritika nadmašila Larpa; kod nas ona do Larpa još nije dosegla.

Luj-Filip se često žalostio jer jedan od najmoćnijih evropskih vladara nije mario za njega. Tjer je pokušavao da ga umiri i napokon mu je rekao: „Pa uradite isto ono što je uradio akademik Sijar sa svojom ženom.“ – „A šta je on uradio?“ – „Ona je bila veliko zanovetalo i stalno je pronalazila načine da ga uznemirava i muči. Ponekad bi ga probudila noću da mu kaže: ‘Sijare, ja te ne volim.’ – ‘Neka’ – odgovorio bi on – ‘zavolećeš me kasnije’ – okrenuo bi se na drugu stranu i odmah zaspao. Kroz dva sata ona ga ponovo budi i kaže: ‘Sijare, ja volim drugog.’ – ‘Neka’ – kazao bi on – ‘proći će te to’; okrenuo bi se na drugu stranu i opet zaspao.“

Jedan pastor venčavao je dvoje mladenaca vrlo neuglednog i neprivlačnog izgleda. Po završetku obreda održao je poučan govor i između ostalog je rekao: „Deco moja, volite jedno drugo, volite se jako i stalno, jer ako se ne budete uzajamno voleli ko će vas drugi zavoleti.“

Ta pouka mi uvek pada na pamet kada Z. hvali X., a X. hvali Z.

Jedan otac, vrlo oštrouman i praktičan, govorio je ganuto i roditeljski samozadovoljno: „Moj sin je upravo onoliko glup koliko je potrebno da bi se uspelo i u poslu i u životu; manje gluposti predstavljalo bi manu, a više – višak. U svemu je potrebna mera i sredina, a moj sin ih je potrefio.“

Jednom prilikom je Puškin među prijateljima hvalio Rusiju i napadao Zapad. To je poгаđalo Aleksandra Turgenjeva koji je bio kosmopolita silom prilika, a donekle i po sklonosti. On je vatreno osporavao Puškinovo mišljenje; napokon nije izdržao i rekao mu je: „A znaš šta, dragi moj, otputuj ti makar u Libek.“

Puškin je prsnuo u smeh, i to ga je razoružalo.

Treba uz to reći da Puškin nikad nije bio u inostranstvu, da su u to vreme ruski putnici putovali uglavnom libečkim brodovima i da je Libek bio prvi strani grad koji su posećivali.

D. P. Buturlin je pričao kako je kao momak išao s ocem u susedno selo kod čuvenog Novikova. Kod njega je kao neka vrsta sekretara bio mladić-kmet, kome je dao određeno obrazovanje. On je i kada su dolazili gosti jeo za istim stolom sa svojim gospodarom. Kada je jedno leto stariji Buturlin došao kod Novikova primetio je da nema mladića i pitao je gde je on. „Potpuno se pokvario“ – odgovorio je Novikov – „i dao sam ga u vojsku.“

Eto vam liberala, martiniste, naprednog čoveka! A van sumnje je da je Novikov u svoje vreme u mnogo čemu bio napredan liberal u današnjem značenju te reči. Šta iz toga treba zaključiti? Ništa naročito i neobično. Novikovljev postupak učiniće se čudovištan, a zbog toga i neverovatan sadašnjim generacijama liberala. On je zaista ružan i baca izvesnu senku „na Novikovljevu ličnost“. Ali u svoje vreme takvo kažnjavanje bilo je i zakonito i zaista se uklapalo u okvir tadašnjeg načina života i običaja. Radi se o tome da je moguće biti napredan čovek u vezi s određenim pitanjem, kao što je Novikov bio, na primer, u vezi sa štampom i žurnalistikom, a istovremeno u vezi s nekim drugim pitanjima biti strog konzervativac i pristalica ne samo sadašnjeg, nego i nekadašnjeg uređenja i ustanova. Takvi primeri su česti u Engleskoj, u toj zemlji u kojoj je sloboda zakon i opšte dobro. Na primer, torijevac se zalaže za neku liberalnu reformu, a vigovac brani stari zakon baš zbog toga što je star. Mnogi to ne razumeju, i misle da, ako već treba da se bude napredan, onda valja odmah prihvatati svaku novotariju i upuštati se s njom ili za njom u trku s preponama, bez razmišljanja i dolaženja do daha. „Ako već treba biti liberal“ – kažu oni – „onda treba biti liberal u potpunosti.“ Dosad smo mislili da se može biti samo potpuna budala, a da potpuni pametnjakovići ne postoje. Ljudska pamet nikad nije dobro izbrušena sa svih strana, uvek se nađe nekakva rapavost ili ulegnuće.

Evo još jednog primera kako svaka medalja ima drugu stranu, svako lice – svoje naličje.

Lopuhin (Ivan Vladimirovič), martinista, Novikovljev prijatelj i saborac, takođe je u svoje vreme bio napredan čovek. Pobožnost i čovekoljublje bili su mu svojstveni. Bio je milostiv i krajnje darežljiv. Jednom rukom delio je milostinju, a drugom je na sve strane pozajmljivao novac i nije vraćao svoje dugove; popravljajući sudbinu jednih porodica, upropaštavao je druge. Nije štedeo ni svoje prijatelje, niti svoje drugove-martiniste. Turgenjevljeva udovica, majka poznate braće Turgenjev, dugo nije mogla da izvuče od njega prilično veliku svotu koju je Lopuhin pozajmio od njenog muža. Neledinski, njegov kolega iz Senata koji je putovao s njim u reviziju jedne od južnih gubernija, ovako je objašnjavao moralnu protivrečnost njegovog karaktera. Zbog svog mističnog raspoloženja Lopuhin je umislio da je njegova misija na zemlji da izjednači društvene položaje: uzimao je od jednih i davao drugima.

Knez A. F. Orlov (tada još grof) poslat je u Konstantinopolj sa diplomatskim zadatkom. Uoči audijencije kod velikog vezira saopštavaju mu da taj turski velikodostojnik ne namešta da ustane tokom audijencije. Činovnici podređeni knezu žele da rasprave to pitanje s Portom kako bi izbegli tu nepristojnost. „Ne“ – kaže Orlov – „nisu potrebne prethodne rasprave: to će se samo od sebe nekako srediti.“ Sutradan on odlazi kod vezira koji stvarno ne ustaje po ulasku našeg opunomoćenog ambasadora. Aleksandar Fjodorovič poznao

ga je odranije. Tobože ne primećujući da ovaj sedi, on mu prilazi, prijateljski se pozdravlja s njim i, tobože u šali, snažnom svojom orlovskom rukom pridiže starca sa fotelje i odmah ga ponovo spušta natrag. Eto šta je praktična i prava diplomatija. Neko drugi bi se upustio u pregovore, u prepisku zbog beznačajnog ceremonijalnog pitanja. Svi ti pregovori i prepiska mogli bi da ne postignu željeni cilj, a ovako je prosto i direktno sve sredila ruka--gospodarica. Orlov se nikada nije pripremao za diplomatsku aktivnost. Njegovo poprište je bila vojna i dvorska služba. Kasnije su ga prilike i carska volja učinile diplomatom. Naravno, on se nije pokazao kao Taleran, Meternih ili Neselrode; ali njegov svetao i dovitljiv um, suptilnost i spretnost, karakteristični za rusku prirodu u kombinaciji s izvesnom prostodušnošću, koja se, doduše, nije dala prevariti, zamenjivali su mu diplomatsko školovanje i iskustvo. Dodajte uz to duboko osećanje dostojanstva svog naroda koje je nasledio od orla iz onog plemenitog jata koje je opevao Deržavin, i vrlo lep i junački izgled koji, bez obzira na što se kaže, uvek ostavlja dobar utisak i može se zaključiti da je sve to zajedno nadoknađivalo praznine koje su ostale zbog nedovoljnog vaspitanja i školovanja. Grof Finkelmon je s naročitim uvažavanjem govorio o sposobnostima, spretnosti i mudroj opreznosti samoukoga diplomate. Po njegovom mišljenju, on je u određenim prilikama mogao da nadmaši profesionalne diplomate, kao što je, uostalom, svojevremeno nadmudrio velikog vezira. Diplomacija se ipak još uvek pridržava izvesne sitničavosti u svom delovanju. Sirova snaga prostog zdravog razuma može ponekad s uspehom da je zbuni.

Orlov je, takoreći, napamet znao vladavinu imperatora Aleksandra I i Nikolaja I; poznao je dobro i velikog kneza Konstantina Pavloviča kome je svojevremeno bio ađutant. Njegove informacije bile su istorijske i pre svega anegdotske, poznate, javne, privatne i tajne. Šteta ako niko iz njegovog okruženja nije zabeležio njegove priče. Pričao je majstorski i rado, čak ponekad krajnje otvoreno. On verovatno nije ostavio ni uspomene, ni dnevnik; za takvo nešto bio je previše lenj i nedovoljno literaran.

D. V. Daškov je govorio tridesetih godina za jednog državnika: *c'est un ministre sans souci et un philosophe sans le savoir* (on je ministar bez brige i filozof a da to ne zna). – Fridrih Veliki je objavljivao svoja dela pod pseudonimom: *Le philosophe sans souci*. Francuski komičar Seden napisao je komediju: *Le philosophe sans le savoir*.

Grof Kankrin je govorio: „Osuđuju tog i tog jer posećuje sve ručkove, balove, pozorišne predstave pa mu ostaje malo vremena da se bavi poslovima. A ja kažem: hvala bogu! Drogog hvale: to je pravi državnik, nikuda ne ide, po ceo dan sedi u kabinetu, bavi se poslovima. A ja kažem: sačuvaj bože!“

NN kaže da žali ljude koji knjigu života čitaju od korica do korica s napregnutom pažnjom i usrdnim poštovanjem; oni obično loše prođu. Život treba pomalo listati, spretno i pravovremeno izvlačiti iz njega ono što se u njemu nađe dobro i po želji, a ostalo propuštat, ne razmišljajući o njemu.

Godine 1806. ili 1807. jedan od najpoznatijih moskovskih knjižara pričao je posetiocima svoje knjižare sledeći događaj: „Pa, mora se priznati, taj i taj autor je naprasit. Evo šta se meni dogodilo. Došao je nedavno kod mene i iz čista mira počeo da me vređa i grdi; ja ćutim i čekam šta će se desiti. Pošto me je dovoljno izvređao bacio se na mene i počeo da me udara i vuče za bradu. Ja i dalje ćutim i čekam da vidim šta će dalje biti. Na kraju me je pljunuo i izašao iz knjižare ne objasnivši mi o čemu se radi. A ja sam i dalje ćutao i čekao da se on vrati da objasni. Ne, nije se vratio; tako ništa nisam ni saznao!”

Iz čistog mira NN kaže za večerom svojoj susedki, kneginji T.: „Shvatam da to traje, ali ne shvatam kako je moglo da počne...” – „A ja” – uz osmeh odgovori kneginja – „naprotiv, shvatam kako je počelo, ali ne shvatam kako to traje.”

Kneginja je s dosetljivošću svojstvenoj ženama, posebno u takvim prilikama, odmah shvatila da se radi o njenoj vezi s mladim ***.

NN je govorio za nekoga: „Njegova glupost guši; ona vas stvarno hvata za grlo.”

U dosadi koju neki ljudi izazivaju kod nas kao da postoji nešto fizičko i nezdravo--agresivno.

Pitali su Jermolova za jednog generala, kakav je u borbi. „Stidljiv” – odgovorio je.

Veliki knez Mihail Pavlovič rekao mi je jednom, pokazujući osobu koja je odlazila u Ameriku u diplomatsku misiju: *Jamais le comte Nesselrode n'a montré plus de perspicacité et de tact, que dans cette nomination: c'est bien là une figure de l'autre monde* (Nikada grof Neselrode nije ispoljio više pronicljivosti i takta kao prilikom ovog imenovanja: to je zaista figura s onog sveta).

II

Šamfor, diskutujući o ljudskoj pokvarenosti, citira nekog oštroumnog mizantropa: Bog bi nam poslao i drugi potop da je video korist od prvog.

„Telo umrlog neprijatelja uvek lepo miriše”, rekao je Vitelije i ponovio Karl IX. Da li vam se dešavalo da se radujete propadanju suparnika, uživate u čitanju lošeg dela vašeg neprijatelja, pažljivo slušate kako je čovek koji vam je na grbači ružno postupio? Da li se dešavalo? Sigurno jeste! Da li ste ikada to priznali? Naravno, niste! Dakle, nemojte se tobože gnušati osećanja Vitelija i Karla, nego se samo čudite njihovom neskromnom priznanju.

Verjovkin, pisac komedija: *Tako i treba i U dlaku*, koja je, kako kažu, ismevala neka lica iz Simbirska, ali je i igrana u njihovom prisustvu. Imperatorka Jelizaveta je na ovaj način čula za prevodioca *Korana* i izdavača mnogih knjiga koje su objavljene bez navođenja autora, samo s oznakom njegovog sela, Mihaljeva. Jednom, uoči ručka, pošto je pročitala neku nemačku molitvu koja joj se jako svidela, izrazila je želju da se ona prevede na ruski jezik.

„Imam na umu čoveka“ – rekao je Šuvalov – „koji će vam uraditi prevod do kraja ručka“ – i smesta je poslao molitvu Verjovkinu.

Tako je i urađeno. Tokom ručka doneli su prevod. On se toliko svideo imperatorki da je odmah ili ubrzo nakon toga nagradila prevodioca s 20.000 rubalja. Eto šta se može nazvati uspešnom molitvom.

Verjovkin je voleo da proriče iz karata. Neko je obavestio Petra III o njegovoj veštini: poslaše po njega. On uze u ruke špil i spretno baci na pod četiri kralja. „Šta to znači?“ – upitao je car.

„Tako lažni kraljevi padaju pred pravim carem“ – odgovorio je. Šala je uspela, a njegova predskazanja ostavila su jak utisak na cara. Imao je sreće i s kartama: ubrzo posle toga odobrili su mu zaduženje od 40.000 rubalja.

Imperator je rekao za Verjovkinovo čarobno umeće imperatorki Katarini i izrazio želju da ga ona pozove. Verjovkin se pojavio sa špilom u rukama.

„Čula sam da ste pametan čovek“ – reče imperatorka – „nije valjda da verujete u takve besmislice?“

„Nimalo“ – odgovorio je Verjovkin.

„Vrlo mi je drago“ – dodala je imperatorka – „kazaću kako ste mi iz karata prorekli čudesa.“

Bio je veliki brbljivac i pripovedač, mnogo je boravio na selu, ali kada bi dolazio u Peterburg njegovo predsoblje bilo je od šest sati ujutro puno onih koji su došli da ga pozovu na ručak ili na večeru: domaćini su pozivali goste na Verjovkina. Kažu da bi polazeći na večernju zabavu ili na ručak pitao svoje prijatelje: „Šta želite: da li da danas nateram slušaoce da plaču ili da se smeju?“ I onako kako bi oni naručili, terao ih je da umiru od smeha ili da plaču.

To liči na francuske pričljivce prošlog veka. Šamfor, Rilijer takođe su bili majstori govora i vodili su razgovore u francuskim salonima po pripremljenim temama.

Verjovkin je jednom napisao šalu o Suvorovu, u kojoj je ismevao njegove čudne hirove. Suvorov je znao za nju. Verjovkin je bio u vojnoj službi, a kasnije – viši državni savetnik; družio se s Fonvizinom i poštovao ga je Deržavin, koji je bio učenik u Kazanjskoj gimnaziji dok je Verjovkin bio tamo direktor. „Sećaš se kako si rekao da sam budala i tikvan?“ – ponavljao je kasnije svom bivšem pretpostavljenom tikvan koji se pretvorio u državnog sekretara i glavnog pesnika svoje nacije. (Ispričao mi je njegov rođak, general Verjovkin, koji je kasnije bio komandant u Moskvi.)

Lomonosov je rekao: *mokri amor*. Mnoge naše elegije i ljubavne pesme napisane su pod njegovim vodenim uticajem. Na papir autora nisu padale iskre s amorove baklje, nego kišne kapi s njegovih krila. *Mokri amor*, mokri pacov, mokra kokoška (*poule mouillée*) sve to ide jedno uz drugo.

Posmatrajući savremeni književni svet u Evropi možda ćeš priznati da u njemu nema velikana kakvi su se ranije pojavljivali na sceni; ali današnji čitaoci su razboritiji i brojniji nego pre. I u tom slučaju prednost je još uvek na strani našeg veka. Živopisna je slika ne-

koliko razgranatih divova usamljeno raštrkanih po širokoj ravnici; oprezni domaćin pak više ceni jednaku šumicu s istovremeno zasađenim bujnim i krupnim drvećem.

Kod Suvorova je bila oštra ne samo oštrica bajoneta, nego i pera; njegov epigram takođe je bio razoran. Jednom je pisao o nekom generalu: „On je pošten čovek, pretpostavljam da dobro zna svoj zanat i stoga se nadam da će se jednom setiti da postoji konjica u njegovoj armiji.“

Za neka srca se može reći da su nepromočiva (*imperméable, water-proof*). Suze bližnjih ne probijaju ih već samo klize po njima.

Mirabo, čiji je nadimak bio Mirabo-bure, bio je pijandura. Stariji brat ga je jednom prekoravao zbog te slabosti. „Zaboga, na šta se žalite?“ – odgovorio je smejući se. – „Od svih mogućih poroka koje je prisvojila naša porodica, samo ovaj ste mi ostavili.“

Knez Sapega kaže da mi živimo u veku ustava, filantropije i dosade.

Biron je, kao što je poznato, bio veliki ljubitelj konja. Grof Ostejn, bečki ministar na peterburškom dvoru, rekao je za njega: „On o konjima govori kao čovek, a o ljudima kao konj.“

Suvorov je pisao knezu Potjomkinu 1790. godine: „Prava slava ne može biti dovoljno ocenjena: ona je posledica samopožrtvovanja u korist opšteg dobra.“

Govoreći o nekim blistavim srećnicima, NN je rekao: „Oni tako i odišu beznačajnošću.“

U dnevniku NN je zapisano: „Moj posao nije delovanje, već osetljivost na utiske; dobro me je držati kao termometar: on ne može ni da ugrije, ni da rashladi sobu, ali ništa brže i tačnije od njega neće osetiti i pokazati pravu temperaturu. Često sam primećivao da u događajima zapažam drugačija obeležja i svojstva koja izmiču pažnji drugih ljudi.“

Mnogo toga u našoj istoriji može se objasniti time što se Rus, tj. Petar Veliki, trudio da napravi od nas Nemce, dok je Nemica, tj. Katarina Velika, htela da nas učini Rusima.

Kod Pavlova (Nikolaja Filipoviča) razgovaralo se o javnim stvarima i o tome da ne treba razglašavati njihove nedostatke i greške. „Ne treba iznositi smeće iz kuće“ – primetio je neko. „Kakva će to biti kuća“ – uzvratio je Pavlov – „ako se iz nje nikada ne iznosi smeće.“

Bezborodko je govorio za jednog svog činovnika: „Ljudski rod se deli na *on* i *ona*, a ovaj je – *ono*.“

Denis Davidov pitao je jednom kneza K***, znalca i praktičara u tom pogledu, zašto se vino radije pije uveče nego danju? – „Uveče je nekako tužnije“ – odgovorio je knez s melanholičnim izrazom lica. Davidov je nalazio nešto posebno poetsko u tom odgovoru.

Greč je negde objavio da Bulgarin u svom malom prstu ima više pameti nego svi njegovi protivnici.

„Šteta“ – rekao je NN – „što u tom slučaju ne piše samo svojim malim prstom.“

U naše vreme ističe se svojom rasejanošću grof Mihail Vijeljgorski. Protiv svoje volje, ali po dužnosti krenuo je kod nekoga u posetu. I kada mu je sluga, vrativši se do vrata kočije, rekao da primaju, brzo je izgovorio: „Reci da nisam kod kuće.“

Deržavinu se nametnuo književnik da mu pročita svoje delo. Starac bi, kao i mnogi drugi, često zaspao za vreme čitanja. Tako je bilo i ovog puta. Deržavinova žena, koja je sedela pored njega, svaki čas bi ga gurnula. Napokon, san je tako savladao Deržavina da joj je, zaboravivši i čitanje i autora, ljutito rekao kad ga je probudila: „Kako te nije sramota: nikad mi ne daš da se čestito naspavam.“

E*** kaže da u životu treba izabrati jedno: ženu ili iznajmljene kočije. A ako se ima i jedno i drugo, onda se po ceo dan sedi kod kuće bez žene i bez kočije.

Šamfor u svojim *Anegdotama i karakterima* priča, između ostalog, i sledeće. Imperatorka Katarina poželela je da ima u Peterburgu čuvenu pevačicu Gabrijeli. Ova je tražila pet hiljada zlatnika za dva meseca. Imperatorka joj je poručila da takvu platu ne daje nijednom svom feldmaršalu. „U tom slučaju“ – odgovara Gabrijeli – „neka njeno veličanstvo tera svoje feldmaršale da pevaju.“

Ruski jezik liči na čoveka koji ima zlatne poluge u podrumu, a često nema dvadeset kopejki u džepu da plati kočijašu. Nehotice ćeš pozajmiti od prvog poznanika koga sretnješ.

Gospođa B. nije volela kad bi je pitali za zdravlje. „Poštedite me tih pitanja“ – odgovarala bi – „imam za to doktora koji dolazi kod mene i kome plaćam šeststo rubalja godišnje.“

„Ja prezirem ljude ne bez razloga“ – govorio je neko – „to me košta nekoliko stotina hiljada rubalja koje sam podelio nezahvalnima.“

Dmitrijev mnogo čita i velika je škrtica što se tiče svojih knjiga. Kad neke od njih nema, i on se ne seća ko mu je nije vratio, šalje slugu po spisku svih svojih poznanika, kod svakog od njih, s upornim zahtevom da se pozajmljena knjiga vrati. Kad se svi pretresu, krivac će se naći.

Drugi bibliofil i biblioman, grof Buturlin, čija je biblioteka u Moskvi do 1812. godine uživala evropsku slavu, pridržavao se drugog pravila: on nikada nije dozvoljavao da ijedna knjiga izađe iz kuće. Kad zbog poštovanja nije mogao da odbije lice koje ga je molilo da pozajmi knjigu, nabavljao bi drugi primerak te knjige i žrtvovao ga moliocu, sveto čuvajući neprikosnovenost svoje biblioteke.

Njegova strast prema knjigama imala je i drugu specifičnu crtu: sam ih je čitao i na raznim jezicima. Njegovo knjiško pamćenje bilo je izvanredno: sećao se na kojoj su se stranici nalazile bar malo zanimljive i izvrsne reči. Do 1812. godine nije napuštao Rusiju, ali dobro je znao raznovrsna lokalna italijanska i francuska narečja, znao je napamet, do najsitnijeg detalja, topografiju Rima, Napulja, Pariza. Iznenadivao je strance svojim enciklopedijskim sveznanjem: slušajući ga, mislili su da je dugo živio na jednom ili drugom mestu, i jedva su verovali kad bi im grof priznao da još nije bio u inostranstvu.

Princ de Konti (brat velikog Kondea) trebalo je da se oženi jednom od dve nećake kardinala Mazarinija i nije hteo da sam izabere verenicu. „Svejedno mi je, jedna ili druga; ženim se kardinalom, a nipošto ne njegovom nećakom.“

L. je pitao F.-a da li je video njegovu verenicu. – „Video sam.“ – „Kako ti se sviđa?“ – „Vrlo je ljupka; ženiš se mlađom?“ – „Ne, veren sam sa srednjom sestrom. A šta, misliš da je mlađa bolja? Pa zašto mi nisi ranije rekao? Zaprosio bih nju. Uostalom, još može da se promeni.“

X.: Taj čovek nema nikakva uverenja.

S.: Kako nema? Ima jedno nepromenljivo i nepokolebljivo uverenje da *uvek* treba plivati uz struju, kud god da te talas nosi, uvek biti na strani sile, bez obzira na cilj kojem teži, uvek ugađati onome ili onima od koga i od kojih se može očekivati korist i dobitak za sebe.

„Neki se boje pameti“ – kaže NN – „a ja se nekako sve više bojim gluposti. Prvo, ona je krupnija i stoga jača i hrabrija; drugo, češće se sreće. Osim toga, pamet je često usamljena, a glupost treba samo da zvizne, i odmah će joj pritrčati u pomoć čitava ekipa drugara i vršnjaka.“

Neko je govorio opatu Tereu (*Terrau*), generalnom kontroloru (isto što i ministar finansija) u Francuskoj, u poslednjoj polovini prošlog stoleća: „Pa vi hoćete da uzimate novac čak i iz naših džepova!“ – „A odakle da ga uzimam ako ne iz džepova“ – odgovarao bi on prostodušno.

Neko je govorio za jednu gospođu koju nije video: „Ona mora da loše izgleda jer njeni prijatelji pričaju za nju da je vrlo dobro građena.“

To podseća na reči kneza Kozlovskog. Nežna majka pokazivala mu je svoju decu koja su bila jedno ružnije od drugog i pitala ga kako mu se sviđaju. „Sigurno su vrlo pristojna deca“ – odgovorio je.

*Gospođa G****. Kako je nesnosan moj ispovednik sa svojom radoznalošću! Pravo mučenje!
NN. Kako to?

Gospođa. Nije mu dosta što se iskreno kaješ za svoje grehe; hoće još da zna kako, kad i s kim. Svega i svih se i ne sećaš. Počiniš još nehotice greh nenamernog zatajivanja.

Za jednu vlastelinku iz prošlog veka, koja je putovala u inostranstvo ubrzo posle Napoleonovih ratova, grof Rostopčin je govorio: „Uzalud je odabrala ovo vreme: Evropa je još tako iscrpljena.“

„Kako je teško izaći na kraj sa životom“ – govorila je mlada ***. – „Zakonita, mirna, bračna sreća neminovno propada od dosade. Burna, donekle poročna sreća pre ili kasnije završava greškama, razočaranjem, gorkim posledicama.“

NN je govorio o nekom: „On nije dovoljno pametan da dozvoli sebi da pravi gluposti.“ O nekom drugom: „A ovaj nije na dovoljno visokom položaju da dozvoli sebi takve niskosti.“

Za vreme manevara imperator Aleksandar Pavlovič šalje jednog od svojih gardijskih oficira s naređenjem u neki odred. Kroz neko vreme car vidi da odred izvodi pokret potpuno suprotan naređenju koje je izdao. On pita gardijskog oficira: „Šta ste preneli od mene?“ Ispada da je naređenje preneto potpuno naopako. „Uostalom“ – reče car, sležući ramenima – „i ja sam budala što sam vas poslao.“

NN kaže da su K.-ova dela – njegova nepokretna imovina: niko ih ne uzima u ruke i ne pomera s police u knjižarama.

Braća od strica, kneževi Gagarini, obojica lepotani u svoje vreme, posle dvadesetogodišnje razdvojenosti sreli su se u tuđoj kući. Razume se, ostareli su i nisu se prepoznali. Domaćin je morao da ih predstavi. Oni padoše jedan drugome u zagrljaj.

„Tužno je, kneže Grigorije“ – reče jedan od njih – „ali sudeći po utisku koji ti na mene ostavljaš, mora da sam ti vrlo odvratno.“

Pametnom K. savetovali su da se oženi pametnom i dragom devojkom B. I on i ona su bili rošavi. – „Dakle“ – odgovorio bi on – „želite da naša deca budu vafle.“

U Carigradu upitao sam jednog čuvenog grčkog pesnika da li se mnogi sada bave poezijom u Grčkoj. „Ko sada da se bavi?“ – odgovorio je. – „Ja i brat zauzeli smo svu poeziju: ja dramsku, a on lirsku. Za druge tu nema mesta.“

Eto je porodična i bratska miroljubiva podela.

Naše književno siromaštvo objašnjava se tako što su svi naši pametni i obrazovani ljudi obično nepismeni, a naši pismeni ljudi obično nisu ni pametni ni obrazovani.

(S ruskog preveo **Zorislav Paunković**)